

سالیٹی پٹ پو لی تا کنڈا ہنکین لٹاک۔ 10 سال۔ 2018

منیر احمد بادینی ء آزمائکانی از می وانشت

عزیز احمد

ریسرچ اسکالر شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

اے۔ آر۔ داد

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ بلوچی، یونیورسٹی آف بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:

Munir Ahmed Badeni is one of best fiction writers of Balochistan. He has written more than hundred novels and a considerable number of short stories in Baloch literature.

Munir Ahmad Badeni, got fame through his novels instead of his short stories. Particularly, this research paper finds out the different themes of Badini's short stories.

گچین لبرن آزمائکانک، لیکہ، تب ء منیل، گواچن، سہرا، نوکیت، تپاس، گوناپ

پجار:

بلوچی لبرنائک ء نوکیں دور ء بندات چہ ماہتاک اومان ء بیت۔ ماہتاک اومان کہ 1951ء کراچی ء اولی براں چاپ بیت، بلوچی لبرنائک ء بازیں پڑے گوں، ہمیشی ء بنگیجی ء دیما کلینت۔ وہدے نوکیں تہر ء گپ بیت داں آزمائکانک ء نام پیسرا گرگ بیت پرچاکہ ہے تہر انت نڈکارے وتی درشان جوانی ء کت کنت۔ بنداتی دور ء وہدے آزمائکانک نبشتہ کنگ بنت داں گیشتر لس چاگردی خیال بیان کنگ بنت، بلتے وہدے کہ آزمائکانک جوانی ء پہ وت یک جاہے لبرنائک ء گپت داں نوک نوکیں خیال ء درشان بیان کنگ بنت ء نوکیں نڈکار وہدے دیم ء کلینت داں آ گوں نوکیں درشانداہے ء بلوچی لبرنائک ء دامن ء پراہ ء شاہیگان کن

منیر احمد بادینی ء آزمائکانی از می دانشت

انت۔ ہے نوکیں رم ء سری مردماں یکے منیر احمد بادینی انت۔ آئی ء بنداتی دور ء بازیں چیزے حمل ء نام ء اوں نبشتہ کنگ رند ء آئی ء کہ پہ وت بلوچی لبرزانک ء نامے در آرت داں آئی ء وتی نام چیر اندر نہ کت بلکیں پدرائی ء نبشتہ کنگ بندات کنگ۔ آئی ء لبرزانک ء بنداتی سفر گوں آزمائکاں بوٹنگ، بلئے بلوچی لبرزانک ء ایک گدار نویسے ء زانگ ء پچارگ بیت۔ منیر احمد بادینی ء آزمائک بہ بنت یا گدار آئی ء درشان یک حساب ء انت، بلکیں نوکیں تے ء انت۔ بادینی ء آزمائک چون ء چے حساب ء استیں دور ء ندکارانی آزمائکاں چے جتا ء یکتا انت، ہمیشی ء تپاس اے نبشتانک ء مستریں مول انت۔ بادینی ء لبرزانک گوں آئی ء زند ء بندوک انت ء آئی ء ہرچی گوں آئی ء زند ء وڑے نہ وڑے ء بندوک انت۔ اے چے آئی ء آزمائک پدربیت۔

منیر احمد بادینی ء سرجم ء سہ آزمائکانی دپترچاپ ء شنگ بوٹنگ۔ بزاں عنکوبت، ہزار پاسانی شپ ء کلکشنگ انت ایشاں چے ابید دگہ اوں بازیں آزمائکے تاک ء ماہتاکاں چاپ ء شنگ بوٹنگت۔

منیر احمد بادینی ء آزمائکانی ازم سک پراہ ء شاہگان انت، آئی ء آزمائک بلوچی لبرزانک ء تب ء گوں سرجم ء ہمدپ انت، پرچاکہ بلوچی لبرزانک ء چے ازل ء مہراکی چیزاں گیشتر دوستدارگ بوٹنگت ء بادینی ء آزمائکی ندکاری ء مستریں بنگپ مہری انت۔ اے، آر، داد منیر احمد بادینی ء آزمائک ء سرا نبشتہ کنت کہ منیر احمد بادینی ء روچ ء شپ درست گوں زمین ء بندوک انت، بلئے آئی ء بیان رنگ یکسرچے وتی ہمسرین ندکاراں جتانے۔ جتا اے رنگ ء کہ آوتی کارستاں بستگیں پلاٹ ء گوں دپ نہ دنت بلکیں آئی ء کردار ء کارست آراتی ء سفر کن انت ء وتی منزل ء روان کن انت۔ (داد، 22: 2008)

اے آرداد ء گشنگ وتی جاہ ء راست انت کہ منیر احمد بادینی ء درائیں قصہ ء آزمائک دیم ء کنگ بہ بنت داں اے جبر جوانی ء پدربیت کہ آئی ء پہ زور وتی کارست نہ بستگنت آئی

عزیز احمد اے۔ آر۔ داد

ء کارست آزاد انت۔ منیر احمد بادینی ء کارست فلسفی رنگ ء انت، اندارگ کشی ء صورت سازی ء منت وار نہ انت۔ اے، آر، داد اے بابت ء نبشتہ کنت۔

”منیر بادینی وتی عہدء قصہ نویساں چہ یک جتائیں بستارے ء واجہ انت کہ آئی ء کارست اچ تہا پرشنگ ء بے تاہیریں ذاتے ء شبن ء انت چو فلسفی ء چماں چچ کن انت ء اجکہ بنت ء معائے بکش انت، منیر ء زمانک دراج کشیں بے معنائیں ندرگ کشی ء صورت سازی ء منت وار نہ انت، بلکیں کارست ء تہی عکسانی یک برمشے ء انت کہ وانوک ء سماوں نہ بیت کہ چی بوت، کجام درچک کپت، کہ کرت۔“ (داد، 10:2008)

منیر احمد بادینی ء کارست ایوک اے نہ انت کہ وتی چاگرد ء زند، یاوتی تب ء باروا گپ ء انت، بلکیں آئی ء جندانت کہ آپس زانندگ ء فلسفہ زانت، ندرک ء نبشتہ کاربوگ لوٹنت۔ نبشتہ کاری ء آئی ء کرا معائیش انت کہ من زند ء چاگرد ء بدلی کاراں، آشیت کہ من بس نبشتہ کنائے آئی ء کارست ء کرا زندگ بوگ ء نشانی است انت۔ مرگانی بال بادینی ء زمانک انت کہ ایشی کارست واب گندوکیں، جیڑوکیں ء معنا بکشوکیں کارستے ء گوں وت جیڑایت۔ اے، آر داد اے آزمائے ء بارو ء چو نبشتہ کنت۔

”آئی ء زمانک مرگانی بال، کہ بلوچی ء آزمائے تاکے ء چاپ بوتگ۔ اشی ء کارست اوں آئی ء گوشتیں کارستانی داب ء یک واب گندوکیں، جیڑوکیں معابکشوکیں بے تاہیریں سرے، منیر ء قصہ گیشتر زندگوستیں (سوانخی) رنگ ء بنا بنت اشی ء تہا اوں کارست یک نہ یک رنگے ء گوں آئی ء جند ء جیڑگ ء گیکج بیت۔“ (داد، 11:2008)

بادینی ء کارست ڈن ء ہچ خیال نہ کنت آوائم توک ء جیڑانت ء خیال کنان آئی نزء انسان ء سربرا یک آئی ء ہر چیز اندر ء انت۔ مرگانی بال ء کارست گپ کنت۔

منیر احمد بادینی ء آزماںکائی از می دانشت

”من ہر دیں غسل خانہ ء تہا پترین من ء بالی ایں مرگانی خیال کیت۔ ہے
 خیال آئی ء شیرازگ اوں پرمانیت آئی ء دل ء کیت آوں ہے بالی مرگانی رم
 ء بال بکنت کیے وائیش انت کہ ادء غسل خانہ ء لبز ء زبان ء سیالی ء پدا
 بچاریں تہ مرگانی بال ء قصہ مارا دورنبارت۔ بلئے ہمیشی ء تہا بالی مرگانی خیال
 یاگوں مرگانی لشکر ء بال کنگ ہمایں یک گٹ بونگ ء شیرازگ غسل خانہ
 ء برجائیں بزانت ء چہ دیمتر روگ ء پرمانیت پرچاکہ ہے غسل خانہ ء
 تہاکارست ء پدا چاتے ء تہا کپگ ء اوں خیال کیت۔ وہدے کارست شدیگ
 بیت زروام کنت ء نان وارت تہ دومی سہب ء آئی ء اولی بالی مرگانی خیال
 نیست۔ دومی سہب ء من غسل خانہ ء تہا پرتوں من ء جیرانگی بوت۔ کہ
 مرچی بالی مرگانی جاہ ء من وقتی دست چہ وام کرتگیں زرنائی خیال آہگات
 من حیران بوتن کہ اے پرچے؟ بلئے من کوشت کرت من مرگانی خیال ء
 پہ زور وقتی دماغ ء تہا بیاراں ء وام ء خیال ء دور بخشیں، من ء محسوس بوت
 چوکہ من یک چائے تہا کپتہ گن کہ اچ آئی ء درکپگ ء بچ پیہیں توحیلے
 گوں من نیست و کسے اچ منی سرا برز سردیں آپ مان گیجگ ء انت کہ
 منی درائیں بدن ہیجگ ء انت یک ہیٹنگے یک ہیٹنگے من غسل نہ کرت منا
 غسل خانہ ء تہا پترگ ء گوں وقتی وامانی خیال آہگ ء ترسات من
 شرترزانت کہ غسل خانہ ء ہم یلہ بدیں مگر منی بدن ء سرا کازگانی یک
 پڑے ء بست من خیال کت کہ چوش کار نہ چلیت من وقتی دل مزن کت
 کہ چے فرتے کپیت کہ اگاں من ء وامانی خیال کیت بل کہ بنیت مگر
 مرگانی خیال سبک ء وامانی خیال گران ات و ہے گرانیں خیالانی گرانی من
 ء دوست ترانت۔ من وقتی گھڑی بہا کرت واماں ہلاس کرت دومی روج ء

عزیز احمد ءاے۔ آر۔ داد

وتی غسل خانہ ء تہا پترتوں تو یک وار دوارگ مرگانی خیال منی کشادگیں
پہجگ ء تہا بال بالک جنان بوت۔“ (داد، 11-12: 2008)
اے آزمائک ء غسل خانہ ء تہا مرگانی بال یک چہرے ء وڑا زرمگ آت ء غسل خانہ
ء تہا پدا چاہے تہا کپک ہماوامانی زورگ ء آئی خیال ء گوں مان گیشنگ۔ منیر وجودی فلسفہ
گوں سک نزدیکی کنت ء داد اے آزمائک ء بارو ء نبشتہ کنت ۔

”مرگانی بال یک استعاراتی آزمائکے بلئے اے آزمائک ء پشور ء گوں دگہ بازیں
چیزے است چوکہ غسل خانہ ء تہا بالی مرگانی خیال ء چاہے تہا کپک ء
خیال، گھڑی ء بہا کنگ ء پدا بالی مرگانی پچی ء شیرارگ گوں ہمایاں بال
کنگ، جیڑگ ء بازیں را ء درے چچ کنت۔ منیر ء آزمائک نوکیں آزمائکانی تہا
شمار بیت، ہمیشہ کا اشی ء تہا مارشانی گیا بے آباد انت ء اشی ء کارست زندہ
یک تجلیں کشکے نزانت بلکیں چپ ء چوٹیں راہانی مسافرانت۔ آئی ء دل
خیالانی، وابانی سفرے جنزگ ء انت ہے جنزمرگانی بال ء قصہ ہزار معناء
تہا بہر کنت ہے کرد جوان تریں ساساچ ء نشان ء چیدگ انت۔“ (داد،

(2008:13)

منیر احمد بادینی ء آزمائکانی یک کمالے آئی ء چہرے چیدگانی گوں گپ جنگ انت کہ باز
ایشی ء ردانک ء کارمرز کنگ ء عیب سرپد بیت ء باز ایشی ء ردانک ء جوانی سرپد بیت، منیر ء
کمال ء بچار کہ اگاں آجا ہے چہرگوں گلیں چیزے کارمرز کنت، بلئے آئی ء لمزیات ء انچوگشتیت
سمانہ دنت کہ چہرے کارمرز بوتگ پہ درور آئی ء آزمائک ”ماروروک ء مار دم کنوک“ انت
کہ بنگپ ء جند ہم یک چہرے درا بیت، بلئے چہرے نہ انت آئی ء رداں سیل کن ات کہ:

منیر احمد بادینی ءِ آزمائشانی از می دانشت

”من محسوس کرت چو کہ ڈن ءِ شپ توار جنگات، یک انجیں توارے کہ دل
ءِ تہا بڈرونکات، من ءِ چہ وت ترس آیان بوت ءِ من نہ زانت کہ حاصلو
چنکس ترسگات، چنکس ترسگانه آت۔“ (بادینی، 2009:16)

نوں اے رداں اگاں شرچارگ بہ بیت اے جبر جوانی ءِ گینگ ءِ گوم ءِ اتک کنت
کہ بادینی ءِ وتی آزمائشانی عبر کارمرز کنگ چنگہ شپ ءِ توار ءِ تہا یک بے گوئیں دردے ءِ
آشکاری سہرا بیت کہ بادینی ءِ نوکیت ءِ زاہر کنت۔ اے منیر احمد بادینی ءِ یکتائیں ازم انت۔ انجش
ساری ءِ گشگ ات کہ منیر وتی کارستاں یلہ دنت کہ آپتوریں کردے پیلو کنگ لوٹ انت
دومی اے سما بیت آپیسر ءِ ہاپلاٹ ءِ تب ءِ یا کہ قصہ ءِ نہ سازیت بلکیں کیشلی ءِ بیان ءِ
بندات کنت ءِ ہرچی کہ کارست ءِ کرد بیت آوت سہرا بیت ءِ بازی آزمائش انجیں است
انت کہ اود ءِ کارست زانگ نہ بیت کہ کئے انت انجیں یک درورے آئی ءِ آزمائش
”ہناریکیں شپے مسافر“ انت کہ ایثی ءِ کارست ءِ نام نیست ساری ءِ گشگ بوگت کہ آکارست ءِ
وتی کرد ءِ شوہازی ءِ وت یلہ دنت ءِ قصہ وت گشیت کہ کجام کارست چے کنگ انت،
پیشکائی ءِ سیں کتابانی کارست ءِ قصہ سانی بندات چہ، آئی، وہدیکہ آآینی، ہے وڑیں رداں چہ
بیت ایثی ءِ پدرائی ءِ گوں آئی ءِ آزمائش کنگ بہ بیت داں گمتر انت پیشکا جہل ءِ
ہما آزمائش آئی ءِ نام دینگ بیت دانکہ جبر تہجی ءِ اتک بہ کنت۔

”آیانی ملاقات ناگت ءِ بوت ہر دوکان باور نہ آت“ (بادینی، 187)

نوں آءِ را وتی بونگ ءِ احساس وت انکس باز است۔“ (بادینی، 259)

”یک ہفتگے گوسگ ات کہ آچہ وتی کرہ ءِ درنہ کپنگ ات۔“

(بادینی، 2010:56)

”آچہ بدلی ءِ فلسفہ ءِ سک متاثر بوتگ ات۔“ (بادینی، 48)

”وہدیکہ آوتی نیام عمر ءِ گوست تو یک روچے آئر ءِ خیال اہت“ (بادینی، 2010:139)

عزیز احمد اے۔ آر۔ داد

ابید چہ ایشاں دگہ سک باز ردائی ء دپتر ء آزمائکانی تہااست انت کہ وتی قصہ ء
بندات چہ من، یا کہ، آء آئی ء چہ کنگ، پمشکا باز براں اے سما بیت کہ اے آء من اصل ء
منیر ء جندانت ء چونائی ء قصہ مدام ندکار ء وتی مارشت ء جزگ بنت کہ آوتی ہر روچی زندہ
ایشان چاریت ء ماریت ء آیانی مطالعہ ء کنت ء گڈی ء درشان اش کنت ایشی ء یک پدریں
درورے چہ منیر ء آزمائک ”بندوکیں مرد“ ء تہا بچارات۔

”تہانکہ آء یات کیت آوشتہ کنان ات آزمائک، کسمائک ناولٹ ء مضمون ء

ڈاڑی نوشتہ کنان ات وت فلسفہ اوں وانیت چونبراں آئی ء حون ء تہا

ہوارانت ء گیر چہ نوشتگ ء زند آتیا را حکک ء ویران بے معنا درا

بیت۔“ (بادینی۔ 115:2009)

نوں اے جبراں درائیں بادینی ء وانوک زانکار انت کہ اے درائیں چیزاں بادینی
وت کنت ء از می زانت ء گون ء کنت۔ اگاں اے جبر آئی ء یک کارستے ء بوتین ات انت داں
الم ء گڈی ء ایشی ء گیشواری یے بوگت، بلئے چش نہ انت۔ دگہ یک جبرے کہ ہمک
ندکار ء واستہ بیت آوتی قصصانی بنجائی کارست وت بہ بیت ء اگاں حیاں کنگ بہ بیت داں
گیشتر ندکارانی نبشتہ کنگیں مواد ء گوں آئی ء وڑے ناوڑے ء الم سیادی یے بیت۔

منیر احمد بادینی ء دگہ یک از می جوانی یے ایش انت کہ آئی ء اگاں چہ باز نبشتہ کنگ
بلئے وتی زندہ زندمان چشیں نگے یلہ نہ داتگ کہ آئی ء سرا نبشتہ مہ بیت ء آئی ء لذت ء
گوں درینانی گوم ء بہر کنگ ہمائی ء کمالے گنگ بیت بزاں آئی ء گچنین آزمائکاں چہ
راجدوست، مہری تب، سیاسی چست ء ایر یا کہ چاگردی زانت بہ بیت درست ہواری
پیداک انت۔ بزاں ہچ چشیں جائے نیست انت کہ آئی ء داتگ۔ بلکیں درائیں پہنتانی گرگ ء
یک جہدے آئی ء کنگ۔ آوتی اے گپ ء وتی کتاب آئی ء روپتر انت ”زندہ ہنگام ء
لبرائک“ ء چو درشانگ:

منیر احمد بادینی ءِ آزمائشگاہی از می و انشت

”ماں تے وہدی یک کوہنہ گیس راجی چاگردے ء تہا زندگ اوں۔ وتی ناولانی تہا من ہے شعور ء بیان کنگ لومئاں چیا کہ من اے شعور ء بنی آدم ء درائیں۔۔۔۔۔ (بادنی۔17-16:2010)

شعوری جہدءِ چہ جتا حیاں نہ کنائ، بلکیں اشئ یک بہرے حیاں کنائ چیا کہ من
وقتئ انسان گریء و ہدے یک نوکیں سپتے دنگ لوٹاں گڑا من مدام ایشئ ء بنئ آدم ء انسان
گری ء کشادگیں سپت ء توسپ ء روژنائئ ء تہا چاراں کہ منی کردار بزدل انت، نفس
پرست انت، لاتمائ لاپرواہ انت، چاری انت، قبائلی انت، ضدی انت، ناروا انت، بے رحم
انت کہ من آیینی بزگی ء و ہدے بیان کنیں تو من نہ لوٹاں کہ وانوکائی رحم ء بہ لوٹاں، منا
گوں بزگاں رحم نیست، دوستی نیست، منی کوششت ہمیش انت کہ من آیینی بزگی ء آیینی
حرکت ء عمل ء تہا نشان بدیہاں کہ آگواچنی بزگ انت - منیر احمد بادینی ء ہر بنگپ ء سرا
آزمانک نبشتہ کرتگ ء آییناں آزاد کتگ ء ہما تب کہ چا گرد انت آہایاں ہما وڑکتگ۔ وقتئ
ڈارئی ء تہا دیم ء گشت:

”من ۽ آياں گوں همدردی نه انت چپا که من راستی ۽ بیان کنگ ۽ یک ناکامیں کوشسته کنان، من همدردی وت نه لوناں ۽ نه که من وتی کرداراں په رحم ۽ درخواست بکنان،-----من آياں انجش پیش دارگ لوناں چوکه آشاں نه که چوش ببت۔ اے لبرزانک ۽ کارنه انت۔ اے ناولسٹ ۽ کارنه انت که اسمعلم ۽ ريفارمرے به بیت۔ اے کار معلم ۽ سیاست دانانی کار انت که آراج ۽ یک راه یے بدینت، من هر چیزے که است همارا بیان کنگ لوناں نه کن ایش راج اے ڈول به بیت ”است ۽ به بیت“ ۽ تها باز برک انت۔ (ہمیش۔ 16-17)

عزیز احمد ءاے۔ آر۔ داد

لبرزانک ء ابدمانی گوں نذکار ء ازم ء بندوک انت ازم کار هر وڑیں کردے ء واہندہ بیت آئی ء را زندگ کُرت نہ کنت۔ اگاں چیزے آئی ء زندگ داریت آندکار ء ازم انت۔ منیر ء ہے ازمکاری ء بابت ءاے آرداد نبشتہ کنت۔

”منیر احمد بادی لبرزانک ء وسیلہ یے سر نہ بیت ء نہ کہ چریشی ء آچیزے دینگ ء زیرگ لوٹیت۔ آہس زند ء وقتی حساب ء چاریت ء درانگازیت پوشکہ آئی ء کرا لبرزانک ء رد ء بازیں لیکہ دیم ء کایت۔ آیکے مکتبے مردم نہ انت۔ بلکیں لبرزانک ء اندری چارگ ء درانگازگ ء سر پد بیت۔ ایشی ء معنا اے نہ انت کہ آئی ء اندری درشان آئی ء حیالی دنیا انت کہ چمیشی ء پدا زند ء چاریت۔ اناں آشتیت من وتارا وقتی مردم ء چاگرد ء چہ جتا ء گتاکت نہ کنناں۔ بلئے ایشی ء معنا آشتیت ایش نہ انت کہ من بس چیزے دیستگ ء آئی ء بہ درشاناں، آشتیت داں ہماچیز منا مہ ژامبلینیت ء مہ پرشیت چوں درشان بیت۔“ (داد، 2014:101)

ازم اسل ء ہما ہنرکاری انت کہ نذکاراے بازیں چیزے وانگ ء سربوگ ء پد وقتی درشان ء کنت ہمالیشی ء اسل ازم انت۔ منیر احمد بادی ء اگاں باندا چیزے زندگ بدایت آیشی ء ازم انت کہ آئی ء اگدگ ء کردار نہ انت۔ شرگداری ء ازم را مدام چہ نذکار ء جتا کنگ ء آئی ء ساچشت چارگ بنت پرچاکہ ازم دگہ چیزے پمیشکافرانسیسی ساختیات ء شرگدار رولان ہارتھ ء گشتگ کہ زبان گپ جنت نبشتہ کاراناں، ”یائی ء اے گپ کہ نبشتہ کار مرنگ۔“ (داد، 102)

اے نبشتہ کار ء معنا ایش انت کہ راستی ء نبشتہ کار نہ مرنگ بلکیں آشتیت ساچشت ء ماچاگردی، تب زانتی یادگہ لیکہ یے ء پد ء مہ چاریں ء معنا مہ کنیں۔ براں ازمکار وقتی ساچشت ء کنت آئی ء کار ہداچہ ہلاس بیت پدادرائیں کارگوں وانوک ء شرگدارانی

منیر احمد بادینی ء آزمائکائی از می دانشت

سرائنت، کہ آہما ازم چتور ء چوں چارانت بزاں و ہد چونائی ء درشان ء مستریں شرگدارانت ء و ہدوت آئی ساڑگ ء کنت کہ است بیت ء کئے گاربیت۔

منیر احمد بادینی ء آزمائکائی زبان اگاں چہ نزور انت بزاں زبان آئی ساپ ء تچک نہ انت بلکیں بازہ جاہ ء آئی زبان چو رجانک ء وڑء انت آئی ء لیکہ لبرزانک ء منوگرانت۔ بلئے باز براں آراستی ء گواچئی ء قصہ اوں کاریت آئی ء تہا ہم وتی ہنرکاری ء ہوار کنت۔ ادء منیر ء زبان ء درور ء بچارات۔

”مابت ء سنگ ء باروا ہر چنکس کسبر آوتی کسانیں دل کسانیں فکرانی تہا اٹھنت ء ایر کرت ات نوں پریشان کنگ ء ات انت۔ (بادینی۔ 2009:85) ہمے رنگ ء آئی ء لبرزیت ء سرجم ء اردو ء سہایت۔ اے درگت ء آئی ء آزمائک ء درور ء بچارات کہ چتور آئی ء چہ اردو ء رنگ زرتگ۔

”اگاں کسمت ء تہا لتیں تعلیم یافتگ پیدا ببت یاکسمت ء تہا ایشانی بدلی بیت آدگہ گئے، بلئے یک منز لے ملقین کنگ ء بدلی سدلی ء ہاترا شعوری کوشتے کنگ اچ ایشاں ہمنکس دورانت چو ماہ زمین ء دورات ء راجی بدلی شعوری کوشستانی نام انت۔ (بادینی۔ 2010:205)

انچیں رد و ہدے وانگ ء دیم ء کیت گڑا وانگ وش نہ بیت بلکیں ایراد گرگ بہ بیت۔ منیر احمد بادینی ء زبان ء بیان ء ہم ہے جیڑہ دیم ء کیت بزاں آئی ء درشان ردانت باز رندء انچو سہایت کہ آوت ء درشان کت نہ کنت بزاں کہ آئی ء درشان ء لبرزیت ء لکین ردانت۔ اے جبر وتی جاہ راست انت کہ آئی ء لبرزانی لکین ردانت بلئے از می حساب ء آئی ء آزمائک بلوچی لبرزانک ء تہا شرترین آزمائک زانگ بنت بادینی ء قصہاں یک چیزے کہ آئی ء گداراں اوں گندگ بیت۔ آئی ء کارست فلاسفر بنت ایشی ء پشدر بلکیں ہمیش انت کہ

عزیز احمد اے۔ آر۔ داد

آئی ء جنڈ ء فلسفہ دوست بیت پیشکا آئی ء کارست فلاسفر بنت۔ اے بابت ء اے آرداد وتی
نبشتانکے تہا نبشتہ کنت۔

”ہر کجا کہ آئی ء کارست ندکار ء شمنویسے بوت اوداں لازم لبرزانک ء زندء
بازیں جستے دیم ء کیت۔ ایشاں ماچہ منیر ء وتی جنڈء ازم ء لیکماں چہ جتا کت
نہ کنیں پرچاکہ منیر وتی کارست وت انت آئی ء قصہ (راوی) دگرے نہ انت
آئی ء جندانت۔“ (داد۔ 105:2014)،

اے جبر ہم تچک انت کہ بادینی وتی بازیں قصہانی کارست وت انت پرچاکہ ہماکار
آئی ء وت کت نہ کنگ داں آئی ء ہما کارست ء کنگنت۔ بزاں بادینی وتی کارستانی کمک ء وتی
کترسز ء کنت۔ اے حساب ء اے کارآئی ء مقصدیت ء شماریت، بلتے چش نہ انت پرچاکہ
اودا بادینی ء تچک ء گواچن بیان نہ کنگ، بلکیں وتی ازم ء رنگ ء ہوار کنگ کہ آئی ء ازم ء
مستریں پچار انت۔ منیر احمد بادینی ء آزمائکاں دو چیز کم ء گیش گندگ ء کیت آبادینی ء
کارستانی گوں مرگ ء بابت ء خیال ء لیکہ دومی آئی ء کارستانی فلاسفری تران ہردو گپانی تجی
ء سیادی گوں بادینی ء جنڈء است انت پرچاکہ بادینی وت فلاسفرے ء جہت ء زندگ بونگ ء
مرگ لوٹیت آئی ء ہے خیال ء آئی ء آزمائکی قصہاں چارگ ء جہت ء کنیں منیر احمد بادینی چشکہ
وت وجودی فلسفہ ء منوگر انت اے جبر آئی ء کارست بیان کنت۔

”منی آزاتی ء خیال ہمیش انت کہ مردم اے دنیا ء تہہ آزات پیداک بوتگ
کہ آئی ء آزاتی ء واہگ پرانی یک جبلے جوڑ بوتگ ہنچش نفسی واہگ تن و
گژن گڑا ہے پیا ہر مردم ء دل ء آزاتی ء یک نہ کٹوکیں واہگے است کہ
ایش ہما دمان پیداک بیت وہدیکہ کسے زندء اصلی میں بنیاتی میں ء حاصیں
پکرانی سرا چار ء بچار کنت کہ بگیراچ ایشی ء بنیادم ء آزاتی ء خیال ء پکر
ایوک ء بے سیت زانگ بیت۔ (بادینی۔ 43:2014)

منیر احمد بادینی ءِ آزمائشگاہی از می و انشت

منیر احمد بادینی ء وجودی فلسفہ انچو سہرانت کہ کارست گُشتے بادینی ء جندانت ء اے
آزمانک ء بدل ء فلسفی کتابے ء گال انت، ہے رنگ ء آئی ء وجودی فلسفہ ء دگہ رنگے کہ
آزندگی ء چون مارایت۔

[illegible]

چرے رداں وت پدرانّت کہ آئی ء کارست اصل چیزء جندانت بار بار آوتی حیالاں
وتی کارست ء گالاں ہوارکت۔ آوتی جبرء حیالاں وتی مارشتاں وتی کارستانی کمکء درشان کنگء
جہدء کنت اے یک دوجاگہ نہ انت بلکیں کم ء گیش درائیں آزماکی قصّماں کارست انجیں
فلاسفرء شہ زانّی تران کن انت۔ آئی ء کارست آذاتی ء وجودی فلسفہ ء منوگر انت۔ منیرء
کارست ہرودہء وتی ہستی ء وت واجہی ء جہدء کنت۔ وجودی فلسفہ ء سرا اے آرداد وتی
کتاب ء تہاگشت:

”ہمیشہ آاندری راستی گشیت۔ آشیت ہے راستی انت کہ من اِش وت
سرپدباں ء زاناں۔ نبیگ ء نکاری ء گورا دگہ مکسد ء لیکہ یے نہ انت۔
آشیت داں من نبشنگ مہ کناں وتا زاناں کہ من کئے آں یا منی ہستی چی
یے۔ منیر ء گورا نبیگ آئی ء ہست بوگ ء نشان ء پچارانت۔ آشیت من
گدار ء آزمانک نبشنگ نہ کناں من لبرانی تھا وتی ہستی ء بوگ (وجود ء پدر ء
سہرا کنگ لوٹاں ہداجہ مناسہایت من ہستان، انچو کہ ٹالٹائی ء کشنگ کہ ”من

عزیز احمد اے۔ آر۔ داد

کارکنان من ہستان “ڈیکارٹ گشتیت” پگر جناں گڑا من ہستان “منیر گشتی” من

نبشتہ کنان گڑا من ہستان۔ (داد۔ 104:2014)

ہے پیامیر آزمائکانی کارست وتی ہستی وتی نشانی ء دیان انت ء وتی اندروتا شرکنگ ء
کوشت کنان۔ دومی منیر احمد بادینی ء گورا مرگ ء تصور ہم گندگ کیت انت کہ آئی ء
گیشتر آزمائکاناں گندگ بنت ہے بابت ء اے آر، داد نبشتگ کہ

”بادینی ء بازیں قصہ سانی تہامرگ ء قصہ ہوارانت، بلئے آول انچائیں مرگ

اناں کہ ہمک ء نصیب انت بلکیں تہامرگ کہ نمیران بیت۔“ (داد،

(2014:23)

منیر احمد بادینی ء قصہ سانی مرگ ء واہش کجام کچ ء است انت ایثی ء شاہدی ء آئی ء
وتی آزمائکاناں چہ زانگ بیت پرچاکہ ندکارے ستر وتی واہشتاں چیر ء اندر بہ کنت بلئے آئی ء
ساچشتاں چہ ہماواہگ ء واہش گندگ بیت بادینی ء قصہ سانی تہامرگ ء مارشت چتورانٹ آئی ء
اے آزمائکان ء چارگ ء جہدکنیں،

”ہر تہذیب ء ارتقا، مرگ ء خیال ہم بدل بوان بوتگ، کہ دیماہم اے

خیال بدل سدل بوان ء رونت کہ اے انسان ء شعوری دیروی شمار بیت،

بلئے مرگ ء تجربت کدی بدل نہ بیت آدمام یک ڈول ء انت ء انسانی

تہذیب ہے یک رنگی ء زانگ لوٹیت تاکہ آتس زبان پہ زبان ء اے

یک رنگی ء زانگ انفرادیت کہ ایثی ء تعلق چہ تہذیب ء گیش گوں مردم

ء وتی ذات ء تعلق داریت آنکہ فرد ہر چنکس کہ وتی شعور ء تہا بالغ بوان

ء روت ہمنکس گیش آمرک ء زانت ء ہمنکس گیش زندہ گوں مہر دوستی

کنت۔ (بادینی۔ 124:2010)

منیر احمد بادینی ء آزمائشانی از می وانشت

منیر ء گور ء مرگ جتانیں فلسفہ یے است انت آمرگ ء را گوں زند ء جتا نہ لیکیت،
بلکیں ایشی ء یک پرمغانیں چیزے سرپدیت کہ مردے مرگ بستار ء کس مہ زانت
آزندگی ء جوان بوت نہ کنت۔ اے منیر بادینی ء ازم ء سرپدی انت۔ آئی ء درائیں قصہ ہم ہے
بیان ء کن انت ء برزی سطران ہم ہے چیز ء بیان بوتگ دیم ء بچار کہ آمرگ ء ”تہاریانی
پسگ“ آزمائش ء چوبیان کنت۔

”زندمدام گرانبارات، زندمدام یک بارے ات۔ سقراط زند ء باروا گوشنگ
اے کہ زندتاں مرک یک ناعلاجیں ناجوڑی یے
اسپین ء مفکر ”اوناموز“ گوشنگ کہ گوں زند ء المیہ گرہن بستگ کہ ایشی
تہا المیہ ء احساس ہر دم موجودانت ء مزین المیہ مرک
انت۔ (بادینی۔ 2009:190)

منیر احمد بادینی ء آزمائش اے گپ ء جوانی ء پدر کن انت کہ بلوچی زبان ء
ہروڑیں خیال ء پگر بیان بوت کن انت پرچاکہ بلوچی ادب ء منیر احمد بادینی ء وڑیں ندکار
اول است انت۔ آئی ء گوں زند ء بلائیں جیرگے بندوک انت کہ آئی ء آزمائش کاں چہ پدر
بیت۔

آسری تران:

منیر احمد بادینی ء وتی گنگ انت کہ نبشتہ کنگ آئی ء زندگ بوتگ ء شہادی انت
، پیشکا آئی ء آزمائش کاں چہ آئی ء زند ء بچ حساب ء جتا کت نہ کنان اے گپ چہ آئی ء
آزمائش ء گدراں ہم پدریت کنت۔ آئی ء آزمائش وانگ ء چہ پدر ہے سما بیت کہ منیر وتی
قصہانی کارست وت انت۔ پرچاکہ ہما گپت ء گال یا کہ خیال ء درشانی بیت آیانی تجھی ء
سیادی گوں منیر بادینی ء وتی ذاتی زند ء گوں است انت۔

عزیز احمد اے۔ آر۔ داد

چشمہ آئی ءِ گوں فلسفہ ءِ دوستی، وجودی لیکہ ءِ منوگری، وانگ ءِ وقتی وجود ءِ سرپد
بونگ درست آئی ءِ آزمائشی کارستانی واہگ ہم ہمیش انت ءِ منیر احمد ءِ وقتی جنم ءِ واہگ ہم
ہمیش انت۔ دومی آئی ءِ آزمائشی ہما کہ مستریں نزوری انت اے کسانیں نبشتانک ءِ اوں
سہراکنگ ءِ جہد بوتگت آ منیر ءِ زبان ءِ بیان انت بزاں آئی ءِ زبان تچک ءِ ساپ نہ انت
۔ بزاں چوں رجانکی زبانی ءِ سمابیت، بلنے آئی ءِ خیال رتچ ءِ اندری مارشت لس نہ انت،
بلکیں چہ لس ندکاراں یکدم جتا انت ءِ ہے جتائی منیر احمد بادینی ءِ بلوچی لبرزانک ءِ یک
جتائیں جاہ ءِ مقامے بکشائیت، ہے آئی ءِ ازم ءِ مزی انت۔ دومی منیر احمد بادینی وقتی
آزمائش زند ءِ مرک ءِ نیام ءِ سفر کنگ انت ۔ منیر احمد ءِ آزمائشی چار ءِ تپاس ءِ ہے گپ
مارگ بوتگ انت۔

منیر احمد بادی ۽ آزمائڻی ازمی دانشت

شوندات:

- بادینی، منیر احمد، 2010، عنکوبت، بلوچستان اکیڈمی تربت
- بادینی، منیر احمد، 2009، هزار پاسانی شے، نیو کالج پبلکیشنز لاہور
- بادینی، منیر احمد، 2014، کلکشیگ، نیو کالج پبلکیشنز لاہور
- داد، اے آر، 2008، گپ روان کنت، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- داد، اے آر، 2014، بیالبرزانک ۽ سراگپ جنیں، رژن ایجوکیشن فاؤنڈیشن کوئٹہ

